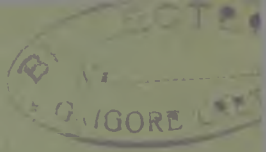

200576

CESTIONARIU

DESPRE

TRADIȚIUNILE ISTORICE

ȘI

ANTICITAȚILE ȚERILORŪ LOCUITE DE ROMÂNI

DE

NIC. DENSUȘIANU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PARTEA I.

Epoca până la a. 600 d. Chr.

BUCUREȘCI
LITO-TIPOGRAFIA CAROL GOBL

16, STRADA DOAMNEI, 16

1893

CESTIONARIU

DESPRE

TRADIȚIUNILE ISTORICE

ȘI

ANTICITAȚILE ȚERILORŪ LOCUITE DE ROMÂNI

DE

NIC. DENSUȘIANU

BCU Cluj / ~~Central University Library Cluj~~

PARTEA I.

Epoca până la a. 600 d. Chr.

BUCURESCI
LITO-TIPOGRAFIA CAROL GÖBL

16, STRADA DOAMNEI, 16

1893

200576

Nitimur non lucri, sed patriae amore.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

INTRODUCERE

DESPRE

TRADIȚIUNILE ISTORICE ALE POPORULUI ROMÂNŪ.

Incomperta et vulgaria traditio rei non exploratae.

Auli Gellii, Noctes Atticae, lib. XVI c. 5.

O sēmă de cuvinte, ce sunt auzite din omŭ în omŭ, de omeni vechi și bētrāni, și în letopisețe nu sunt scrise.

Cronicariulŭ Iōn Neculce.

În casa țēranului romānŭ există încă până astăzi o mulțime de suvenirŭ istorice din secole depărtate, unŭ felŭ de istoriă nescrișă despre originea sa, despre vechile sale credințe și instituțiuni, cum și despre evenimentele, prin cari a trecutŭ poporulŭ romānŭ.

Fie-care satŭ, fie-care munte, fie-care vale, fie-care cetate î-și are legende și tradițiunile sale istorice.

Tôte colțurile țērei, totŭ pământulŭ, ce a formatŭ o-dată teritoriulŭ vechii Dacie, este plinŭ de anticități și plinŭ de tradițiuni din epoca romană, din epoca ante-romană și medievală.

Țēranulŭ romānŭ, care ară astăzi peste vechile troiane ale Daciei; păstoriulŭ, care î-și pasce turmele sale pe ruinele vechilorŭ cetăți romane; fie-care povestescŭ în casele lorŭ, ori în colibecele lorŭ, tradițiuni despre poporele, ce au locuitŭ o-dată în țērile acestea mai înainte de Romāni; fie-care spunŭ legende despre împērații vechi, cari au purtatŭ resbele pe pământulŭ acestorŭ țēri.

Așa, că o parte însemnată din istoria noastră națională trăesce numai

în formă de legende și de tradițiuni istorice, povestite din gură în gură, din generațiune în generațiune, lângă căminul țeranului român (1).

Călătoriile mele prin diferite părți ale Transilvaniei, prin Țera-românească și Moldova; cercetările, ce le-am făcut eu însu-mi în casele țeranilor, și în colibele păstorilor, m'aș convins pe deplin, că în poporul nostru există încă o mulțime vastă de reminiscențe istorice din o epocă foarte depărtată.

Până astăzi am adunat noi înși-ne din gura poporului o mulțime de tradițiuni istorice, care se referă la trei epoce principale: la epoca dacă, la epoca dominațiunii romane, precum și la timpul invasiunii barbarilor.

Și în special am aflat în poporul nostru țeran tradițiuni importante istorice despre poporul Dacilor și despre sârta lor definitivă; tradițiuni despre Traian, ca împărat, ca domn și ca uriaș, despre podul său de peste Dunăre, despre luptele sale cu Dacia și despre colonizarea acestor țări.

Maș mult, am aflat în poporul țeran tradițiuni vechi, care se referă nu numai la țările aceste, dar care se raporta și la țările-mame, de unde au venit coloniile romane; tradițiuni, care merg mai departe de epoca colonizării Daciei, și pot dice chiar până în epoca primilor regi ai Romei.

În fine, am găsit în poporul nostru tradițiuni din ciclul legendelor vechi italice, care au servit de basă lui Virgiliu la nemuritoria sa poemă despre originea poporului roman.

Așa, că în faptă noi suntem încunjuțați de toate părțile de o mulțime de fragmente din legendele și tradițiunile vechi istorice, în câtă putem dice, că în poporul român țeran se găsește astăzi

(1) Sub cuvântul de **tradițiune**, în sensul literaturii istorice de astăzi, se înțelege o narațiune despre evenimente și lucruri vechi, și care s'a transmis posterității din generațiune în generațiune prin povestirile omenilor bătrâni. Tradițiunile așa dar sunt narațiuni despre lucruri vechi, care s'au conservat nu prin scris, ci prin simpla povestire a omenilor bătrâni. Dacă tradițiunile se referă la persoane și la evenimente istorice, atunci se numesc tradițiuni istorice.

Legendele de altă parte sunt narațiuni scurte, al căror fond este mai mult fabulos; er' în literatura bisericească creștină sub legende se înțeleg narațiunile scurte despre faptele sfinților.

Poporul italian face deosebire între fiabe și tradizioni; Francesii între contes și récits; er' Germanii între Märchen și Sagen. Sub fiabe, contes și Märchen se înțeleg narațiunile, pe care noi le numim povești sau basme; er' sub tradizioni, récits și Sagen se înțeleg tradițiunile născute în popor cu fond istoric sau cu fond imaginar.

mai multă istorie vechiă națională, povestită de bătrâni, de câtă se propune în toate școlile noastre.

Și lucrul este foarte natural.

Nici nu se poate, ca poporul român atâtu de avut în credințe mitologice, în cultură vechi italică și în obiceiuri vechi romane, se fie el sărac, lipsit de tradițiunii istorice, din epoca dinainte de 1290.

Ar fi așa dar o negligență din partea istoricului, care se ocupă cu anticitatea poporului român, ca să lase neconsiderată și nestudiată această importantă fântână istorică, acestu tesaur vast de legende și anticități, ce-lu întimpinăm la totu pasul pe pământul țărilor locuite de Români.

Nu este locul aici se arătam ce valoare reală au în studiul istoriei naționale tradițiunile istorice populare.

Atâtu însă putem spune, fără temă de a fi combătuți vre-o dată, că pentru știința istorică în sensul modern și în sensul direcțiunii pozitive a viitoriului, tradițiunile istorice sunt unu neprețuit material; că o narațiune istorică din gura poporului, și ajunsă până la noi, are mai multu fond științific de câtă toate ipotezele învățaților, fie ele câtă de ingenioase.

Și apoi se nu perdem din vedere unu lucru. Nu toate tradițiunile populare sunt tradițiunii poetice.

Se află ce e drept în popor povestiri se narațiunii îmbrăcate într'o formă poetică, cari vorbesc despre lucruri miraculoase, fantastice și supranaturale, cum sunt d. e. baladele (seu bucățile în în versuri) și poveștile se basmele (1). Dar se află și tradițiunii fără nici o formă poetică, tradițiunii adevărate ori verisimile, cari nu au nimic miraculos, și cari sunt numai simple narațiunii de evenimente petrecute.

O mică urmă, o mică brasă aflată în tradițiunile populare, ne pune adese ori în pozițiune să descoperim adevăruri, pentru cari alții au disputat sute de ani.

De multe ori sub forma unor legende despre nisce eroi, se despre nisce ruine ore-cari, se transmit posterității evenimente de o mare însemnătate.

De altă parte însă, cercetarea tradițiunilor noastre istorice ni se pune cu atâtu mai multu, cu câtă epoca vieței noastre istorice până la 1290 a rămasă fără scriitorii. Multime imensă de evenimente petrecute

(1) De altmintearea chiar și tradițiunile îmbrăcate în formă poetică formeză unu prețios material în istoria dezvoltării omeniei, și istoricul va sci totu-de-una se deosebescă fondul real de forma poetică.

pe teritoriul Daciei Traiane dela primul contact al Românilor cu Dacia și până la a. 1290 au rămas nescrise. Ne lipsesc cronicile, ne lipsesc cronicile. Au perit și s-au distrus monumentele ridicate, au perit chiar și popoarele, ce le-au distrus, și cari trecuse cu o furie sălbatică peste câmpiile lucrute și seminate de colonul roman.

Și în fine, chiar dacă am avea fântâni scrise cât de multe din epoca dela colonizarea Daciei și până la a. 1290, totuși în sensul istoriei pozitive a viitorului, noi nu suntem liberați de obligamentul, ca să cercetăm toate reminiscențele rămase în casa țeranului român, a acestui colon venit și așezat aici în timpurile mai frumoase ale vitejiei romane.

Timpul este așa dar venit, se dămă totă atențiunea noastră tradițiilor istorice ale poporului român, să cercetăm a salvă tot ce putem, până când instituțiile culturale moderne, și literatura ușoară, nu vor șterge cu totul din memoria țeranului român, vechile tradiții ale secolelor trecute.

Din parte-ne, scim foarte bine, că nu fie-care referență, căruia se va adresa chestionariul de față, va pute să ne dea răspunsuri pozitive la toate întrebările, ce sunt cuprinse într'însul.

Dar la acesta mărturisim, că nici nu ne acceptăm.

Epoca istorică, ce o urmărim noi astăzi pe toate terenele, este depărtată de noi, nu cu sute, ci cu mii de ani. Și ori cât de tenace este memoria țeranului român, dar timpul, invasiunile, rebeliile, neliniștea și schimbările de locuințe aduc cu sine pierderea tradițiilor.

Noi, din contră, vom fi pe deplin mulțumiți, dacă dorințele și intențiile noastre pe acest teren se vor realiza numai în parte; dacă din vastul material al tradițiilor istorice, ce există astăzi în faptă, împrăștiat în fie-care sat, în fie-care cătun, și în fie-care casă țărănească, vom pute să adunăm, cu ajutorul oamenilor de bine, cel puțin câte-va suveniruri principale din timpul vieții Dacilor, din timpul dominației Romanilor și din timpul invasiunii popoarelor barbare (1).

Investigațiunea tradițiilor istorice este așa dar într'adevăr vastă, și noi nu putem ști, care va fi rezultatul pozitiv al acestei explorări a noastre, în împrejurările puțin favorabile pentru ori-ce lucrare istorică în timpul de astăzi.

(1) Noi punem aici cu deosebire pondă pe tradițiile istorice culese din gura poporului țeran. În orașe populațiunea este supusă la prea multe schimbări și prefaceri; de altă parte contactul zilnic al orașenilor cu diferiți oameni de origine străină, precum și influențele literaturii scrise micșorează foarte mult valoarea tradițiilor culese în orașe.

Pentru viitoriū însă, când cultulū istoriei va fi mai estinsū și mai sacru la noi în țeră, noi suntemū siguri, că investigațiunea tradițiunilorū va aduce cele mai strălucite rezultate pentru istoria noastră națională.

Volumulū de față cuprinde numai Partea I-ă a Cestionariului,—și acéstă parte se rapórtă cu deosebire la evenimentele petrecute pe teritoriulū țerilorū locuite de Românī până la a. 600 d. Chr.

Ér' Partea a II-a a Cestionariului va cuprinde cestiunile, ce privescū tradițiunile vechī italice ale poporului românū; cestiunile relative la cultulū italicū și la originea creștinismului românū; diferite investigaři despre viața militară, despre organizarea politică și bisericescă a Romānilorū în evulū de mijlocū; în fine cestiunile ce privescū nóuele descălecări în Țera-romānescă și Moldova, precum și alte evenimente și schimbări politice de la a. 600—1400 d. Chr. Partea acésta a cestionariului se va publica mai târđiū și va forma obiectulū unorū nóue investigațiuni.

Bucuresci, 6 Februarie 1893.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

NIC. DENSUȘIANU.

INSTRUCȚIUNI

pentru Domnii referenți.

1. Nu se cere de loc ca D-nii referenți să răspundă la toate întrebările cuprinse în chestionariul de față; din contra D-nii referenți sunt rugați să răspundă numai la chestiunile, despre cari pot să ne dea o informațiune pozitivă.

2. De asemenea nu e de lipsă, ca D-nii referenți să mai repeteze încă o dată în răspunsurile sale textul întrebărilor din chestionariul de față. Referenții vor să amintescă numai numărul întrebării din chestionariu, și apoi vor să urmeze de dreptul cu informațiunea sa cu tradițiunea, ce ne-o pot da.

3. În ce privește redactarea răspunsurilor nu se cere de loc, ca acelea să fie redactate într'un stil ales și literar. Din contra, stilul să fie pe cât se poate de simplu, natural și narativ. Cu deosebire, D-nii referenți sunt rugați să întrebuințeze expresiunile populare ale omenilor, de la cari au cules vre-o informațiune sau tradițiune.

4. Numele proprii de persoane și localități se vor să scrie pe cât se poate de legibil. Ca nu cumva însă să existe vre-o îndoielă cum se pronunță pe acolo diferitele nume proprii ori cuvinte românești necunoscute în alte părți, D-nii referenți sunt rugați să întrebuințeze în rapoartele Domniei-lor ortografia Academiei române, adică litere cu semne pentru anumite vocale și consoane, anume: *ă, â, ȃ, ê, î, ó, ȑ, ș, ț*. Așa de exemplu dâșii vor să scrie Șerbeni nu Sierbeni, Țebea nu Tiebea, etc.

5. D-nii referenți vor să aminte totu-de-una în răspunsurile sale, numele, conumele, etatea și locuința persoanelor, de la cari au cules vre-o informațiune sau tradițiune.

6. De ore-ce în chestionariul de față nu poate fi cuprinsă mulțimea imensă de chestiuni, cari se referă la istoria vechiă a popo-

rului român, de aceea D-nii referenți au deplină libertate să raporteze și despre lucruri, despre cari nu se face nici o amintire în chestionariul de față, în casu dacă dênșii cred, că cestiunile aceste pot să se prezinte unu interesu óre-care pentru istoria nóstră națională.

7. În ce privește modulú practicú cum au să fie consultați ómenii bętrâni asupra acestorú întrebări, noi însemnámú aici urmátóarele:

a) D-nii referenți vorú chieama la dênșii acasă, ori în localulú școlei, séu la primăriă, doi ómeni mai bętrâni din satú, despre cari se scie de comunú acolo, că dînșii au mai multe cunoscințe despre lucrurile vechi, de cari vorbiau bętrâni de mai înainte.

b) Cu deosebire rugámú pe D-nii referenți să consulte asupra acestorú întrebări numai pe ómenii, cari nu sciú nici scrie, nici ceti, și cari n'au umblatú nici odată la școlă. Acésta din caúsă, ca nu cumva sub formă de tradițiunii poporale să ni se comunice lucruri și narațiuni, aúдите în școlă, ori cetite în vre-o carte óre-care.

c) D-nii referenți vorú face apoi cunoscutú acestorú ómeni interesulú celú mare, ce-lú avemú cu toții, de a cunosce timpurile cele depártate ale némului nostru.

d) I vorú face mai departe atenți, că la tóte întrebările, ce li se vorú pune, dênșii se spună numai despre lucrurile, ce le-au aúditú povestindu-se de părinții lorú, ori de alți ómeni mai bętrâni din satú, dar nici de cum se nu povestéscă lucruri, pe cari dênșii le-au aúditú spunendu-le ómenii umblați prin școlí, séu cari le-au cetitú în cărți.

e) Apoi vorú explica pe ríndú bętrânilorú întrebările dupe cum urméză în chestionariulú de față.

f) Pe când ómenii aceștia vorú povesti acum diferite întâmplări și tradițiuni, referenții vorú lua chiar în momentulú acela note în scrisú despre tóte narațiunile lorú, fiind-că altú-cum ușorú se póte întâmpla, ca în cursulú altorú întrebări, să se uite o parte din lucrurile povestite, și interogatoriulú nu mai prezintă autenticitatea, ce trebuie să o aibă, ca să fie: o adunare fidelă a narațiunilorú bętrânesci.

g) În casu când se ar întâmpla că bętrâni chemați spre consultare să comunice referențilorú vre-o tradițiune poporală de o importanță óre-care mai deosebită pentru istoriă, în casulú acesta D-nii referenți sunt rugați să adreseze acestorú ómeni încă o dată întrebarea: dacă lucrurile aceste, așa după cum le spunú dînșii, le-au aúditú povestindu-se de părinții lorú, ori de alți ómeni bętrâni fără carte, séu póte le-au aúditú dela ómeni, cari le-au cetitú în cărți?

h) Cu deosebire rugámú pe D-nii referenți să nu cerce, sub nici o formă, ca să influențeze asupra povestirii ómenilorú, pe cari i consultă,

și în modulă acesta să le impună părerile sale individuale, — chiară și în casulă când dênșii voră fi pe deplină convinși, că faptulă așa, după cum se povestese în poporă, este falsă. — De exemplu: dacă vre-ună bêtănă ore-care ar spune, că Trăiană ori Troiană a fostă ună Domnă din Țeraromânescă, care 'și avea scaunulă Domniei la Severină, referentulă nici să nu combată nici să schimbe ceva din tradițiunea acêsta, ori din alte tradițiuni asemenea, ci să le comunice exactă așa, după cum i s'au povestită de bêtăni.

8. De ore-ce interesulă celă mare este, ca se avemă răspunsuri câtă se pôte de multe din tôte părțile locuite de români, de aceea rugămă pe toți D-nii referenți, cari voră primi cestionariulă de față, să bine-voiescă a-lă comunica și cu amicii săi, și pe cari i rugămă de asemenea să ne adreseze răspunsurile sale în acêstă privință.

9. Cei d'ântăiă 20 de referenți, cari voră răspunde mai bine la întrebările cuprinse în cestionariulă de față, voră primi în semnă de recunoscință din partea năstră câte ună exemplariă din scrierea năstră «Revoluțiunea lui Horia în Transilvania și Ungaria,» ună volumă în 8° de 523 pagini.

10. În fine, rugămă pe D-nii referenți se bine-voiescă a ne trimite câtă mai în grabă răspunsurile sale la cestionariulă de față, fără să mai ascepte și Partea a II-a a Cestionariului, care se va distribui mai târădiă și va forma obiectulă unoră năue cercetări.

11. Răspunsurile se voră adresa de a dreptulă la autorulă Cestionariului, în Bucuresci, Strada Smărdană Nr. 8.

CESTIONARIŪ ISTORICŪ.

I.

1. Ce spuneau bătrânii, ce felu de popóre séu limbí págâne au locuitu în țera acésta mai înainte de Români?

2. Se vorbesce ceva în poporū, că o-dată arū fi locuitu pe acolo nisce ómení micí séu piticí?

— si ce s'a întemplatū cu ei?

3. Vorbiau ceva bătrânii pe acolo despre unū poporū cu numele de Daci?

— orí Geți?

— cum erau îmbrăcați ómenii aceștia?

— locuiaū ei la munte orí la șesū?

— și ce s'a întemplatū cu ei?

4. Ce spunū bătrânii, se mai află pe unde-va vre-o rămășiță óre-care de Daci orí de Geți?

5. Vorbiau ceva bătrânii, că o-dată arū fi locuitu pe acolo nisce popóre cu numele de :

— Celți?

— Schiți (séu Schite)?

— Scoloți?

— Soci?

— Georgii?

— Vasili?

— Agatirși (Trauși)?

— Sarmați (Sauromați)?

— Sargați?

— Anarți?

— Teurisci?

- Cistoboci (Costoboci)?
- Predăveni?
- Rătăcenii?
- Bieții?
- Buridenii?
- Cotenii?
- Sensii?
- Săldenii?
- Ciaghiși?
- Piefigii?
- Bastarnii?
- Caucoieni?
- Carpi (Carpiani)?
- Peucenii?
- Iași (Iasigii)?
- Roxolanii?
- Velții?
- Osii?
- Gotinii?
- Harpii?
- Britolagii?
- Tagrii?
- Tirangeții?
- Tiriții (său Turite)?
- Neuri?
- Meterei?
- Crobyzii?
- Marcomanii?
- Quađii?
- Savarii?
- Boii?
- Breucii?
- Araviscii?
- Scordiscii?
- Tracii?
- Trivalii?

— și ce s'a întâmplată cu popóarele acestea?

6. Se vorbesce ceva în poporū, că o-dată ómenii pe acolo sē fi lo-cuitū în pesceri, în bordee, orī în gropi pe sub pământū?

— și dacā se mai aflā pe acolo astū-felū de gropi?

7. Se aflā pe acolo suterane orī pesceri, pe unde se ascundeau

în vechime ómenii cu vitele lor de frica duşmanilor, şi dacă se găsescú ceva urme de zidú la gurile acestorú pescerú?

8. Se află cum-va pe la ȕeraniú de acolo case de lemnú construite pe stúlpú înalú, avéndú locú liberú de desuptulú caseú, cum este de esemplu la coşare?

— orú dacă se găsescú prin locurile báltóse de acolo stúlpú séú poiumpú de lemnú, pe carú se fi fostú o-datá case? (Aici referentulú este rugatú sê desemneze o astú-felú de casá, dacă se mái aflá unde-va pe acolo.)

9. Ce spunú ȕeraniú, pentru ce scopú aú fostú construite în vechime casele pe stúlpú înalú de lemnú? Nu cum-va fiindú-cá locurile erau báltóse, orú póte din altá causá?

10. Cum suntú aşedate casele ómenilorú prin satele de acolo?

— pe délú, orú pe vale?

— unele lângá altele?

— orú dacă suntú separate şi împrásciate?

11. Ce spuneaú bêtrániú, óre popórele, carú aú locuitú pe acolo mái înainte de Románi, se ocupaú ele cu lucrarea páméntului; dacă cunoşceaú gráulú şi cele lalte felurú de bucate?

12. Se vorbesce ceva în poporú, cá o-datá ómenii din ȕinutulú de acolo se nu fi avutú locurú anumite de aráturá şi de fênaŕe; ci páménturile de aráturá şi de fênaŕe se împárŕiaú în fie care anú de noú între sáteni?

13. Pe unde ȕeraniú se ocupa mái multú cu prásirea cailorú de câtú cu economia de vite şi de oi?

14. Se aflá pe acolo vre unú munte, pe care poporulú sê-lú socotéscá de munte sfântú, şi cum se numesce muntele acela?

15. Ce spunú bêtrániú, ce lege aveaú ómenii, carú locuise în ȕera acésta mái înainte de Románi?

— aveaú ei vre-unú munte sfântú, unde se închinaú şi făceaú rugáciuni?

— la ce Dumneŕei se închinaú ei?

— şi dacă le era iertatú sê mânânce carne şi sê aibá mái multe femeú?

16. Se vorbesce ceva pe acolo despre nisce ómenú sfinú cu numele de Zamolxe şi Deceneú?

17. Se aflá cum-va prin satele de acolo ómenú, carú sê ȕiná de pecatú a bea vinú, şi se socotéscá viŕa de viá ca o plantá necuratá?

18. Se aflá pe acolo ómenú, carú sê nu mânânce carne, din nici unú felú de animalú?

19. Pomenesce ceva poporul pe acolo de nisce duhuri necurate cu numele de :

- Gebeleiză ?
- Sabațu ?
- Sarmandă ?
- Sule ?
- Sulevi ?
- Bende ?

20. Se vorbesce ceva în popor, că o-dată s'ar fi aflatu pe acolo sabia Dumneșeului, care după credința păgânilor, purta resbóiele în vechime ?

21 a. Se află cum-va prin munții de acolo stânci, orî pietrii mari, cari sê aibă ceva asemênare cu tipurile de om, orî cu tipurile de animale ?

— și ce spune poporul despre pietrele aceste ?

21 b. Se află cum-va pe acolo urme de urieși, de ómeni, orî de animale (de cai, urși etc.) săpate în stânci ?

21 c. Dacă se află pe acolo biserici săpate în pétră, și cine a făcutu bisericile aceste ?

22. Spuneaú ceva bêtâni, că o-dată ar fi locuitu pe acolo nisce ómeni, cari purtau haine femeiesci, și cum se numia poporulú acesta ?

23. In ce sate este obiceiul, ca ómenii se umble cu capul descoperitú (golú) érna și vara, fără să fie în jale ?

24. Este pe acolo obiceiul, ca bărbații și femeile, când lucră, sê se desbrace de cămașă până la brâu, sêú numai pe unú umêrú óre-care ?

25. Este pe acolo obiceiul, că țêranii sê umble cu barba nerasă ?

26. Prin ce sate orî suburbii femeile pórtă pe capu numai o cărpă, în care 'și légă pêrulú dinapoí.

27. Este pe acolo obiceiul, ca ómenii sê-și zugrăvescă corpulú cu semne sêú figurí ?

28. Ce se vorbesce, în cari sate anume, ómenii sunt mai lotromani, facú mai multú răú vecinilorú și opunerú autoritățilorú ?

29. Se vorbesce ceva, că în vremile vechi sê fi venitú pe acolo cu bătaiă nisce crai cu numele de :

- Sesostre (orî Sesoose) ?
- Darie ?
- și Alexandru Macedonú ?

30. Se află pe acolo vre-unú stîlpú vechiú de pétră cu semne și figurí, pusú acolo de unú craiú sêú împêratú óre-care ?

31. Se vorbește ceva în poporul de acolo despre nisele crai cu numele de :

- Sarmis ?
- Critasirŭ ?
- Burebistă ?
- Decebalŭ ?
- sŭu cu alte numiri asemenea ?

32. Spuneaŭ ceva bătrâniŭ, că în vremile vechi unŭ craiŭ óre-care s'ar fi ucisŭ singurŭ în munții de acolo ?

33. Se află cum-va pe la țeraniŭ de acolo numele ori conumele următóre:

- Ariapitŭ ?
- Bicile ?
- Burebista ?
- Decebalŭ ?
- Dacŭ ?
- Dada ?
- Dabija ?
- Daulŭ ?
- Daza ?
- Dicocomisŭ ?
- Dorpaneŭ ?
- Deceneŭ ?
- Diege ?
- Dromichete ?
- Camosicŭ ?
- Cotiso ?
- Cothela ?
- Orole (Role) ?
- Scorilŭ (Corilŭ) ?
- Sola ?
- Sitalcŭ ?
- Susagŭ ?
- Seuthe ?
- Sabațŭ ?
- Vezina ?
- Zalmoxe ?
- si Zyrase ?
- ori alte nume și conume asemenea ?

34. Se află pe acolo ruine de cetăți cu numele de Dava, Daba. Deva, Deba, Dova, Doba ?

— ori numiri de localități cu terminațiunea acésta? D. e. Petridava, Capidava etc.

35. Se află pe acolo ceva ierburi séu buruieni cu numirile următore:

- amalustă ?
- aniassexe ?
- aprus ?
- arboria ?
- bles ?
- boudală ?
- caropitlă ?
- cercerafron ?
- chinovoilă ?
- coadamă ?
- cotiată ?
- crustane ?
- cucolidă (cocolidă) ?
- dachină ?
- dieliă ?
- din (séu dun) ?
- diodelă (diodetă) ? / Central University Library Cluj
- dohelă ?
- dohleă (dolhea séu discopelă) ?
- dracor ?
- drocilă ?
- fitofdedelă (fitoftetelă) ?
- gonoletă ?
- lax (saū lacă) ?
- mantiă ?
- mozulă ?
- ninon ?
- olmă ?
- ormiă ?
- pqlpum ?
- priadelă (séu pegrină) ?
- prodiornă ?
- propedulă ?
- pornă ?
- ratibidă ?
- riborastă ?
- salia ?
- scardiă ?

- scita (orî schita)?
- schiare?
- sebă?
- sicupnoex?
- simpeax (simpleax)?
- sipotă?
- stirzosilă?
- tulbilă?
- tură?
- tutastră?
- zired?
- zuosti (saŭ zuoster, zonuste)?
- orî plante cu alte numiri asemenate acestora?

36. Se audă pe acolo în gura poporului cuvintele:

- sabaia?
- Tirabosci?
- și ce anume înseamnă cuvintele acestea?

37. Se găescă prin ținutul de acolo vase de pământă nisi-posă, lucrate într'ună modă primitivă și arse mai rău?

— ce formă au vasele aceste, și ce felă de figură seă floră suntă pe ele? (Referentulă este rugată se desemneze aci forma și figurile mai obicinuite.)

38. Se găescă în părțile de acolo arme și instrumente de piétră?

39. Arme și instrumente de osă?

40. Arme și instrumente de bronză (aramă mestecată cu zincă), anume:

- săbiă?
- vîrfuri de lăncă?
- pumnale?
- busdugane?
- cămeși de zale?
- scuturi?
- coifuri?
- paturi de arcură?
- cuțite?
- secură?
- seceră?
- cöse?
- ciocane?
- dalte?
- pisălóge?
- ferestee etc.?

41. Orî vase de bronzü, anume :

- óle ?
- căldări ?
- blide ?
- tigăi ?
- gălete ?

42. Séü ornamente de bronzü, cum sînt :

- ace ?
- verigi pentru gâtü ?
- și pentru brațe ?
- inele ?
- cercei ?
- mărgele ?
- bréuri ?
- agrafe (fibule séü copcii) ?
- lanțuri ?
- spirale ?

43. Se găsecü pe acolo figuri de ómeni, orî de animale, lucrate din metalü într'unü modü mai grosolanü ?

44. Ce spuneau bëtrâniü, din ce țerä se aduceau în vechime armele, instrumentele și vasele de bronzü ?

45. Se vorbesce ceva, că o-datä treceau pe acolo neguțatori cu mărfuri încärcate pe cămile ?

- de unde veniau neguțatoriü aceștia și în cătro mergeau ?

46. Spuneau ceva bëtrâniü, că o-datä veniau pe acolo neguțatori cu mărfuri din India ?

47. Se găsecü în ținutulü de acolo bani vechi de argintü, înfäțișându pe o parte unü capü barbarü cu coronä de lauri, ér' pe altä parte unü călärețü, séü unü calü ?

48. Se aflä cum-va între baniü aceștia, uniü, cari së aibä o colóre surä-gälbuiä (argintü mestecatü cu bronzü), ér' alții se aibä o formä concavä ?

49. Se găsecü pe acolo bani vechi de argintü înfäțișându pe o parte o vacä cu unü vițelü sugändü ?

50. La ce felü de bani le dicü țeraniü de acolo: bani de ai Dacilorü ?

- din ce metalü sîntü baniü aceștia ?
- ce tipuri, și ce inscripțiuni äü ?

51. Se aflä unde-va în ținutulü de acolo ridicături de pämentü numite movile, măguri séü gorgane ?

52. Cum sunt așezate movilele aceste?
 — în grupe?
 — ori în șir, pe lângă drumuri, și la distanțe egale unele de altele?
53. Ce nume deosebită au măgurile mai mari?
54. Ce spune poporul despre movilele aceste, cine le-a făcut și pentru ce scopuri anume?
55. Se vorbește ceva pe acolo, că în movilele aceste, în vechime, s'ar fi înmormântată omenii?
56. Se vorbește ceva pe acolo despre movila lui Novac, și unde se află movila aceasta?

II.

57. Ce spuneau bătrânii, de unde se trage némulu nostru românesc?
- și cine a adus pe Români în țările aceste?
58. Vorbiau ceva bătrânii, că strămoșii noștri înainte de a veni aici au locuit lângă mări, ori lângă locuri nisipose?
59. Ce spuneau omenii bătrâni, cum au venit strămoșii noștri aici?
- au venit ei ca țărani (plugari)?
- ca militari (cătane)?
- ca păstori?
- ca băiași?
- ca luntrași, plutași, navigatori?
- ori ca neguțatori?
60. Ce se spune, pe ce drumuri au venit strămoșii noștri, când au descălecat dinșii mai întâiu în țera aceasta?
61. Ce se vorbește, când au venit strămoșii noștri în țările aceste au aflat dinșii aici pe alți omeni, și cum au fost primiți de omenii aceștia, bine ori rău?
62. Se vorbește ceva pe acolo despre un viteză cu numele de Traian s'eu Troian?
- cu cine s'a bătut d'nsul?
- și unde era scaunul Domniei sale?
63. Prăznuesce cine-va pe acolo pe un sfânt cu numele de Traian?
64. Se vorbește ceva în poporul de acolo despre o cetate mare cu numele de Roma, și ce spuneau bătrânii despre cetatea aceasta?

65. Se află cum-va pe acolo vre-ună sată, vre-ună cătună, ori locă, cu numele de Roma ori Ruma ?

66. Se aude pe acolo în gura poporului cuvântul Râmleană ?
— și ce ómeni se înțelegă pe acolo sub numele de Râmleii ?

67. Se află acolo la cine-va vre-o cronică vechiă, scrisă cu mâna (netipărită), în care se se spună de unde au venită Români și cum s'au aședatū ei în țerile aceste ?

III.

68. Ce spuneau bêtrâni, cum s'a întemeiată satulă, têrgulă seú orașulă de acolo ?

69. Ce obiceiuri erau pe acolo în vechime, când se întemeia unde-va ună sată noă.

70. Se pomenesce ceva în poporă, că atunci se încunjura hotarulă satulă cu o brasdă de plugă ?

71. Se vorbesce ceva în poporă, că atunci, când au descălecată Români aici, ară fi încunjurată cine-va țera acésta cu o brasdă de plugă ?

72. Se vorbesce ceva în poporă despre ună plugă de aură, seú despre ună plugă de aramă ?

— ce brasde s'au trasă cu plugulă acesta ?

— și unde se află ascunsă plugulă acesta ?

73. Ce spuneau ómeni bêtrâni, cum au căștigată strămoșii loră pământurile de arătură, fênațele și munții de acolo ?

74. Se povestesc ceva în poporă, că o-dată s'ară fi împărțitū între ómeni pământurile de arătură și de fênațe ?

— cum s'a făcută împărțela acésta ?

— s'au trasă cum-va pământurile la sorți ?

75. Ce se vorbesce pe acolo, în vremile vechi au avută toți săteni părți asemenea de mari din pământurile de arătură și de fênațe ?

76. Se vorbesce ceva în poporă, că o-dată ómeni din satele de acolo nu aveaă se plătescă stăpânirei nici ună felă de dare ?

77. Ce spuneau bêtrâni, cine a adusă mai întâi în țera acésta grăulă și cele-lalte feluri de bucate ?

78. În câte câmpuri e împărțitū hotarulă satulă de acolo ?

— și cum se numesc diferitele câmpuri de arătură, ori părți de hotare?

79. Se află pe acolo vre un câmp de arătură, ori drumuri de hotare cu numiri cam asemenea cuvintelor următoare: Decumanus, Cardo, Limes?

80. Drumurile hotarului de acolo se încrucișează cumva în mijlocul satului?

— și în ce direcțiune merg?

— spre răsărit-apus și mătădi-mătănopte?

81. În ce direcțiune merg acolo holdele se pământurile de arătură cu capetele lor?

— dacă aș una și aceeași direcțiune în toate câmpurile de arătură?

82. Ce fel de proprietate de pământ se înțelege acolo sub numele de «moșu» și de «betrân»?

83. Ce fel de pământuri se înțeleg acolo sub numirea de:

— agru?

— curea?

— delniță?

— desetină?

— falce? BCU Cluj / Central University Library Cluj

— funie?

— holdă?

— islas?

— imas?

— jirebie?

— lan?

— laz?

— loc bătânesc?

— meșdină?

— pământ viran?

— obrejă?

— obrațe?

— ogor?

— pogon?

— ponor (ponore)?

— rozor?

— sôrte?

— sfôră?

84. Ce înțelege poporul pe acolo sub numele de codru de pământ?

85. Ce spună bătrânii, s'au găsită unde-va pe acolo pietrii cu litere puse încă din vremea vechiă ca semne de hotare ?

— ce formă au pietrele aceste și ce litere sunt pe ele ?

86 a. Ce felă de semne de hotare se numescă pe acolo troieni ?

86 b. Ce felă de obiceiuri are poporulă pe acolo, când se pună semne de hotare ?

— este cumva obiceiulă să se facă atunci ceva ceremonii religioase și dacă se îngropă ceva sub pietrii, ori sub movile ?

87. Se află cumva pe acolo în mijloculă câmpuriloră de arătură arbori bătrâni singuratici ?

— și dacă se facă ceva ceremonii sub arborii aceștia la anumite zile ?

88. Se află prin munții de acolo arături vechi părăsite ?

— dacă arăturile aceste suntă aprăpe de vre-o cetate ruinată ?

— și ce spune poporulă despre ele ?

89. Se vorbesce ceva pe acolo, că în orașulă seú în satulă din apropiere să fi fostă în vechime vre-o măgăzie de bucate pentru cătane, ori pentru casurii de fomete ?

90. Se află pe acolo delurii de vii, și cum se numescă delurile aceste ?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

91. Ce spuneau bătrânii, cine a adusă mai întăiă în țera acăsta viță de vie ?

92. Se află pe delurile de acolo vii părăsite, ori vițe de vii se lbătăcite ?

93. Ce se înțelegă pe acolo sub numirea de vii jidovesci ?

94. Ce nume au pe acolo diferitele felurii de strugurii ?

95. Se află pe acolo vre-ună locă numită Pometă ori Pomărie ?

— și dacă loculă acesta este în apropiere de ceva ruine vechi ?

96. Ce nume au pe acolo diferitele felurii de pome, (mere, pere, prune, cireșe și perseci) ?

97. Ce spune poporulă, cine a adusă mai întăiă în țeră acăsta diferitele felurii de pome (mere, pere etc.) ?

— și de unde sunt aduse ?

98. Se află pe acolo pomi străini se lbătăciți, cari nu se mai cultivă în țerile aceste, anume:

— măslinii se lbatici ?

— smochinii se lbatici ?

— portocalii (naranci) se lbatici ?

— laurii se lbatici ?

— alămăii se lbatici ?

99. Cultivă țărancele române pe acolo vermi de mătase?
— și dacă pörtă pe acolo haine țesute cu borangic?
100. Se află pe acolo vre-un loc, ori vre-un sat numit:
— Almă?
— Almaș?
— Arva?
— Bistra?
— Bistrița?
— Colun?
— Cuhna?
— Câmpul Românilor?
— Pășunile Românilor?
— Giula?
— Giulesci?
— Horez?
— La Leu?
— La Vultur?
— La Capul Boulei?
— Posadă?
— Râmesci?
— Roman?
— Slivaș?
— și ce spune poporul despre locurile aceste?
101. Se află pe acolo vre-un sat cu numirea de Șasă (ori Șază)?
D. e. Șasa Vinții, Șasa Lupsii.
— și ce înțelege poporul sub cuvântul Șasă ori Șază?
102. Ce înțelege poporul sub numirea de linie într'un sat
öre-care?

IV.

103. Ce nume, ori conume vechi romane sunt întrebuințate pe
la țărani de acolo? D. e. Ancu, Priscu, Latinu, Terentie, ori alte nume
și conume romane?
104. Ce fel de nume sêu conume personale terminate în an, —
dar mai puțin cunoscute — se află pe la țărani de acolo?
105. Sêu nume ori conume terminate în uș? D. e. Lăpăduș, Măr-
cuș, Flucuș etc.?

106. Orî nume și conume terminate în oniû? D. e. Lăzăroniû, Petroniû?

107. Séû terminate în ilă? D. e. Frăți-lă, Stănilă, Vintilă etc. ?

108. Se află cum-va pe la țeraniî de acolo numele orî conumele următóre :

- Iulie ?
- Iunie ?
- Antonie ?
- Cesarû (Țesarû orî Țisarû) ?
- Augustû (Augustinû) ?
- Octavianû ?
- Tiberie ?
- Claudie ?
- Neronû ?
- Vespasianû ?
- Titû ?
- Domițianû ?
- Traianû (Trăianû orî Troianû) ?
- Marcu ?
- Ulpie ? BCU Cluj / Central University Library Cluj
- Adrianû ?
- Aurelie ?
- Septimie ?
- Severû ?
- Deciu ?
- Valerianû ?
- Galienû ?
- Aurelianû ?
- Tacitû ?
- Probû ?
- Dioclețianû ?
- Galerie ?
- Licinie ?
- Constantinû (Costandinû) ?
- Costanû (Stanû) ?
- Costanciû (Stanciû) ?
- Flavie ?
- Iulianû ?
- Iovianû ?
- Valentinianû ?
- Valente ?

- Grațianu ?
- Teodosie ?
- Arcadie ?
- Onorie ?
- Justinu ?
- Justinianu ?
- Costinu ?
- séu în altă formă poporală asemănată cu numele aceste ?

109. Se află cum-va pe la țărani de acolo numele ori conumele următoare :

- Albanu (Albeanu) ?
- Alemanu ?
- Alanu ?
- Asturu (Astureanu) ?
- Arapu ?
- Breteanu ?
- Bastarnu ?
- Besu ?
- Bastaga ?
- Boranu ? BCU Cluj / Central University Library Cluj
- Câmpeanu ?
- Călabrianu ?
- Carpă ?
- Contaru ?
- Celtiberu ?
- Catalanu ?
- Comagenu ?
- Cimbru ?
- Dalmatu ?
- Deceanu (Diceanu) ?
- Daia ?
- Daza ?
- Gală ?
- Greco ?
- Gotu, Gota, Guta, Goda, Guda ?
- Goteanu (Godeanu) ?
- Gutinu (Godinu) ?
- Frăncu ?
- Igulă (Igură)
- Jipa ?
- Lămășanu ?

- Lusitanŭ ?
 - Lucanŭ ?
 - Latŭ ?
 - Lateşŭ (Latişŭ) ?
 - Latinŭ ?
 - Mişanŭ ?
 - Milea ?
 - Milianŭ ?
 - Némţŭ ?
 - Numidŭ ?
 - Onea ?
 - Osteinŭ ?
 - Pădeanŭ ?
 - Panonŭ ?
 - Partŭ ?
 - Perşŭ ?
 - Ponŭ ?
 - Puianŭ ?
 - Papirie ?
 - Rîpeanŭ ?
 - Receanŭ ?
 - Romanŭ ?
 - Surŭ ?
 - Spanŭ ?
 - Tăutŭ ?
 - Tungru ?
 - Troceanŭ ?
 - Truscu (Truscă) ?
 - Târseanu ?
 - Tălianŭ ?
 - Ubeanŭ (Obeanŭ) ?
 - Umbreanŭ ?
 - Usonŭ (Osonŭ) ?
110. La țărancele române de acolo sunt cum-va obicinuite numele de:
- Marciana ?
 - Justina ?
 - Sofia ?
 - Savina ?
 - Todora ?
 - Dochia ?

111. Cum era obiceiul în vechime, câte conume purtau boierii, rzeșii, moșnenii și nemeșii de acolo? (Să se dea câte-va exemple).

112. Câte conume purtau foștii clăcași și iobagi de acolo? (Câte-va exemple).

113. Ce felu de nume ori conume cu formă mai barbară se află întrebuințate pe la țerani de acolo?

V.

114. Se află cum-va în ținutul de acolo vre-unu drum vechiu părăsit, așternut cu bolovan, cu table de piétră, cu petrișu mărunțu, ori cu pământu ars, și cum se numesce drumul acesta?

115. Câtu este de largu drumul acesta?

— dacă este ceva mai ridicat peste suprafața pământului?

— și dacă are șanțuri pe margine?

116. De unde vine drumul acesta, și prin ce comune trece?

117. Se află cum-va în ținutul de acolo vre-unu drum vechiu numit:

— troianu?

— drumu împărătescu?

— drumul cătanelor?

— drumul păgânilor?

— drumul de piétră?

— drumul uriașilor?

— drumul împetrit?

— calea împietrită?

— calea albă?

— drumul poste?

— » împărătesei Irina?

— » Lupianului?

— » lui Rujanu?

— » (calea) Tătarilor?

— » Sașilor?

— » Hunilor?

— » Rusului?

— » Leșului?

— » Olacului?

— » Popilor?

- drumul marmurei ?
- » sarei ?
- » oiei ?
- calea celor frumóse ?
- caldărámă ?

118. Pe ce felú de locurí sunt făcute drumurile aceste ?

- pe șesú ?
- pe vale ?
- pe cóstele, orí pe muchia délurilor ?
- dacă drumurile aceste mergú în linie dréptă trecéndú peste délurí și pe marginea prăpăstiilor, orí dacă încunjură cum-va délurile și locurile mai rele ?

119. Ce spune poporul despre drumurile aceste, cine le-a făcutú și pentru ce scopú anume ?

120. Se află cum-va în munții de acolo urme de drumú vechiú tăiatú întregú în stâncă vie ?

- orí susținutú numai de bârne în păreții stâncilorú ?

121. Se află pe acolo vre-unú locú numitú : «La piétra arsă» ?

- «La piatra scrisă» ?
- orí «La piétra tăiată» ?
- și dacă sunt acolo ceva urme de drumú vechiú ?

122. Se află pe acolo vre-unú drumú vechiú numitú drumulú Ță-rigradului ?

- de unde vine drumulú acesta și prin ce comune trece ?

123. Ce se spune, pe unde era în vechime drumulú principalú de trecere în ținerele vecine ?

124. Cum se numiaú în vechime hanurile, birturile și conacele, aședate pe drumulú mare, unde rămăneau călătorii peste nópte ?

125. Se află pe acolo sate, délurí, movile, cu numele de Popină, Popení, Grajdiurí, Posta-vechiă, Délulú-cailorú ?

- pentru ce pórtă numele acesta ?
- și dacă se află acolo ceva urme de zidării vechi ?

126. Se află acolo pe lângă drumurile bătráne vre-unú stílpú vechiú de pétră ?

- ce inscripțiune are ?
- și pentru ce a fostú pusú stílpulú acolo ?

127. Se află pe acolo vre-unú satú, în care sătenii nu aveaú în vechime alte îndatorirí față de stăpânire, decâtú se păzescă drumulú celú mare de făcătorii de rele ?

128. Se află unde-va în ținutul de acolo urme de un pod vechi de pétră?

129. Cum se numesce podul acesta?

— și cine l'a făcut?

130. Se găsesc în ruinele podului acestuia pietrii cioplite și cărămiși bătrâne?

131. Se află cum-va la capetele acestui pod urme de întărituri vechi, de turnuri, castele, séu vre-un drum așternut cu pétră?

132. (Întrebare specială pentru Transilvania). Se vorbește ceva, că în vechime ar fi fost un pod de piétră peste Mureș, și unde anume?

133. Se află cum-va pe acolo vre-un pod tăiat de-a-dreptul în stâncă vie, în cât se pară a fi pod natural?

134. Ce spun bătrânii, pe unde era în vechime trecătórea principală peste apele mari de acolo? D. e. peste Dunăre, Tisa, Mureș, Olt, Prut, Nistru etc.?

135. Se află pe acolo vre-un drum numit Podul de pământ, Podul buricat?

— cum sunt construite podurile aceste și pentru ce se numesc astă-fel?

136. Se vorbește ceva pe acolo despre un pod de piele întins peste o vale séu peste un riu?

VI.

137. Se află pe hotarul comunei de acolo vre-un loc numit:

— Cetate, Cetățue?

— Cete?

— Cetate împărătéscă?

— Cetatea de pământ?

— » Latinilor?

— » Romanilor?

— » Dacilor?

— » Tătarilor?

— » Némțului?

— » lui Trăian?

— » Marcului?

- Cetatea Fetei?
- » Bolovan?
- Costeiu?
- Costol?
- Culă?
- Canapă?
- Grad?
- Grădeț?
- Grădisce?
- Pălancă (Pălăncuță)?
- Palotă?
- Polată?
- Trohan?
- Turn?
- Rotundă?
- Strajă?
- Căraulă?
- Burg?

138. Se găsesc cum-va la cetățile de acolo urme de zidărie veche, de șanțuri și ridicături de pământ?

139. Ce formă are fundamentul acestei cetăți și turn?

- este în 3 ori în 4 colțuri?
- în formă poligonală?
- rotundă?
- ovală?
- și în formă neregulată?

140. Ce lungime are fie-care latură din fundamentul cetății. (Aici referenții sunt rugați să însemneze lungimea și lățimea în metri, în stâneni, ori în pași).

141. În ce loc este așezată cetatea aceasta, pe șes, pe vârful unui deal, pe vârful unei stânci, și la o strîmțoare oarecare?

142. Ce spune poporul, pentru ce a fost făcută cetatea aceasta?

— a fost făcută cum-va, ca sătenii să pótă fugi în cetate când venia dușmanii în țară?

— ori era făcută numai pentru cătane, ca să nu lase pe dușmani să trecă pe drumul, ori prin strîmțoarea de acolo?

143. Ce spun bătrânii, ce bătaie s'a întemplat la cetatea aceasta?

144. Cum numește poporul câmpul de lângă cetate?

145. Se află cum-va, vre-un drum vechi înpetrit, care să ducă la cetatea această?

146. Se găsesc cum-va la cetatea acésta pietrii cioplite, pietrii cu înscricțiuni latine ori grecesci, cărămiți bătrâne, mari, late și gróse, bani vechi romani ori grecesci, hârburi de vase vechi, urme de șghia-buri, de canale, de tunele ori drumuri pe sub pământu?

147. Se găsesc cum-va lângă cetatea acésta grămeți de pietrii ro-tunđite, mari ca pumnul, ori pietrii de prascie, ca nuca și as-cuțite la capete?

148. Se găsesc cum-va lângă cetatea acésta glónțe de plumbú din vremea vechiá, în mărimea nucilorú și în formă ovală séu elip-tică?

149. Se află cum-va în ținutulú de acolo vre-unú locú, ori ruine de cetate numite:

— Jidova?

— Cetatea Jidovilorú?

— Măgura Jidovului?

— Délulú Jidovului?

— Jidovini?

— Jidanița!

— Zidina?

— Ovrei? BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Păreulú Jidovului séu alú Jidului?

150. Ce spunú bătrânii despre jidovii aceștia?

— ce felú de ómeni erau ei?

— ce locuințe aveaú?

— și ce s'a întemplatú cu ei?

151. Ce spune poporulú, ce lucrări mari aú mai făcutú jidovii aceștia?

— aú făcutú ei unde-va vre-unú podú?

— aú tăiatú vre unú munte?

— séu aú strămutatú ei cursulú vre-unei ape?

152. Se află cum-va acolo ruinele vre-unei cetăți vechi cu numele de Urieșa sau Cetatea urieșilorú?

153. Ce vorbesce poporulú acolo despre urieși?

— ce lucrări aú făcutú ei?

— cu cine aú purtatú resbele?

— și cum aú peritú?

154. Ce deosebire face pe acolo poporulú între jidovii, cari aveaú cetăți, și între urieși?

155. Se află pe acolo vre-unú délú séu ruine vechi cu numele de Orlea, Orlatú, Orlați (Urtați), Urluú, Oroiu?

— și ce înțelege poporul sub numirile acestea?

156. Se vorbește ceva, că o-dată ar fi fostă pe acolo nisce cetățî de lemnă și cum erau cetățîle acestea?

157. Se află unde-va în ținutulă de acolo vre-ună locă cu numirea de Cetatea Dómnei, Colțîi Dómnei, Rîulă Dómnei, Fântâna Dómnei?

— și ce spune poporulă despre Dómna acésta?

158. Se află pe acolo vre-ună locă, orî sată, cu numele :

— Boisce?

— Bréza?

— Celeiú?

— Flămânda?

— Hodoșú?

— Luminărea?

— Órda?

— Orade?

— Privalú?

— Tihú (Tihă)?

— Vărădie?

— Vedea?

— Veza?

— Zatonú?

— ce înțelege poporulă sub numirile aceste?

— și dacă se găsecă în locurile aceste ceva urme de cetățî, de străjî, orî de drumurî vechî?

159. Se vorbește ceva, că în loculă unde se află astăđî biserica seú mănăstirea de acolo se fi fostă în vechime vre-o cetate?

160. Ce deosebire face acolo poporulă între numirile de : cetate gradă, grădețú, grădisce, costeiú, pălancă, tabără, turnă, strajă, luminărea?

161. Se află în munțîi de acolo vre-o vale orî strîmtóre, care în vechime se fi fostă închisă cu zidă?

162. Cine a făcutú zidulă acela și pentru-ce scopă?

163. Se află în munțîi de acolo vre-ună sată, locă, orî strîmtóre, cu numele de :

— Pórtă?

— Pórtă lui Traianú?

— Pórtă Romaniloră?

— Pórtă de ferú?

— Clisură?

— Cheie ?

164. Se povesteste ceva, că în vechime s'ă fi fostu acolo vre-o p'ortă, care închidea drumulū ?

165. Se v'edū ceva urme de întăriturī pe munți, orī pe stīncile ce form'ază strīmt'orea ac'osta ?

166. Se află acolo vre-unū locū numitū Orățiī ?

— și ce se înțelege sub numirea ac'osta ?

167. Se află pe teritoriulū comunelorū de acolo vre-unū locū, unde s'ă se găsescă din când în când bani vechī risipiți pe de asupra pământului ?

168. Cum se numesce loculū acesta, și dacā este în apropiere de ruinele vre unei cetăți vechī ?

169. Din ce felū de metalū sunt baniī, carī se găsescū pe acolo risipiți pe suprafața pământului; de aurū, de argintū orī de aramā ?

— ce felū de tipurī și inscripțiunī aū baniī aceștia ?

— și ce spune poporulū, de la ce omenī sunt baniī, carī se găsescū risipiți pe acolo ?

170. Se află cine-va în ținutulū de acolo, care s'ă aibă colecțiunī mai mari de monete vechī ?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

VII.

171. Se vorbesce ceva, că în ținutulū de acolo se fi fostū unde-va vre-unū satū s'eu orașū pustiitū ?

— cum s'a numitū satulū orī orașulū acesta ?

— și cine l'a pustiitū ?

172. Ce înțelege pe acolo poporulū sub cuv'entulū de selisce ?

— se înțelege cum-va sub numele acesta loculū casei cu grădina ?

— orī loculū unde este aședatū satulū astăđi ?

— s'eu numai loculū unde a fostū o-datā satulū b'etrānū ?

173. Loculū numitū acolo «selisce» unde se află ?—pe șesū, pe vale orī pe delū ?

174. Ce înțelege poporulū acolo sub numirile de satū jidovescū ?

— satū tătărescū ?

175. Se vorbesce ceva în poporū, că orașulū din apropiere s'ă fi fostū o-datā încunjuratū cu zidū ?

176. Ce ruine vechi se mai află pe acolo afară de cetăți și de turnuri și cum se numesc ruinele aceste?

177. Se găsesc cum-va pe acolo, pe câmpuri, pe deluri, se în zidurile bisericilor pietrii cioplite cu inscripțiuni latine ori grecesci?

— pietrii cu chipuri de oameni, de lei, vulturi, boi, cai, berbeci, miei, porci?

— pietrii cu diferite figuri; cu ramuri de viță și cu struguri?

— ornamente de arhitectură?

— ori stâlpi vechi de marmură?

178. Se află în ținutul de acolo vre-un loc unde se se dăcă, că a fost o dată capisce se biserica idolésca?

179. Se găsesc cum-va acolo cărămiți vechi în 4 colțuri?

— în 6 colțuri?

— cărămiți rotunde?

— în forma inimii?

— ori în forma cifrei 8?

180. Cât sunt de lungi, de late și de gróse cărămițile aceste?

— și cum le numesce poporul?

181. Pe cărămițile aceste se află ceva litere latine, ori semne și ce felu anume?

182. Bisericile de acolo sunt cum-va ascernute pe jos cu cărămiți vechi romane?

183. S'a găsit unde-va acolo prin pământu vre-o vatră de casă, ori de biserică, lucrată cu mosaicu, adecă cu flori și figuri făcute cu pietrii mărunt de diferite colori?

184. S'a găsit unde-va pe acolo rîșnițe vechi de piétră?

— ori lampe de pământu?

185. S'a găsit unde-va acolo urne se vase de pământu umplute cu cenușă și cu óse arse?

— sicriuri (cosciuge, tronuri) de piétră cu figuri și inscripțiuni pe ele?

— ori morminte vechi zidite cu cărămiți mari și late?

186. In cimitirele (seu ținirimele) românesci de acolo se găsesc cum-va astu-felu de urne cu cenușă?

— sicriuri de piétră?

— ori bani vechi din timpul Romanilor aruncați în morminte?

187. Când se găsesc pe acolo sicriuri de piétră, ce dăce poporul, ce felu de oameni au fostu aceia, cari în vechime se înmormenta în tronuri de piétră?

188. S'aũ găsitũ unde-va acolo prin pãmẽntũ olane sãu tuburĩ de pãmẽntũ, tuburĩ de plumbũ, ŝghiaburĩ de lemnũ, orĩ canale de piãtrã, pentru adusulũ apãi din o depãrtare ore-care?

189. Ce spune poporulũ despre canalele aceste?

190. Se aflã unde-va pe acolo vre-unũ locũ numitũ Ŝghiabũ?

— ŝi dacã s'aũ găsitũ pe acolo urme de vre-unũ canalũ vechiũ?

VIII.

191. Se vorbesce ceva pe acolo despre cãtãnia din vremile vechĩ?

— cãtĩ anĩ trebuia în vechime sã facã cine-va slujba ostãŝescã?

192. Cãpãta oŝtẽnulũ în vechime vre-unũ mijlocũ de traiũ ore-care, dupã ce împlinia serviciulũ militarũ?

193. Se vorbesce ceva pe acolo, cã în vremile vechĩ ómenii mergeãu departe peste mãri ŝi peste pustietãtĩ, ca sã se lupte cu felũ de felũ de popóre?

194. Se vorbesce ceva pe acolo despre bãtãi întẽmplate pe mãri?

— despre Arapĩ ŝi țera arãpescã?

— orĩ despre alte popóre ŝi țeri depãrtate sãu necunoscute?

195. Se pomenesce ceva pe acolo, cã în vechime ómenii trebuiaũ sã facã cãtãnia dincolo de Dunãre?

— ŝi cã ținutulũ de acolo trebuia sã trimetã cãtane la Țãrigradũ?

196. Se vorbesce ceva în poporũ, cã ținutulũ de acolo ar fi fostũ vr'o-datã supusũ împãrãției din Țãrigradũ?

197. Ce cãntece sãu đicãtorĩ poporale se aflã pe acolo despre Dunãre ŝi despre Țãrigradũ? D. e.

«Du-te copile mãi tare,

Cã vine Dunãrea mare, etc.»

198. S'aũ găsitũ unde-va pe acolo tãblițe vechĩ de aramã cu împunsãturĩ sãu scrisore vechiã?

— ŝi dacã are cine-va pe acolo astũ-felũ de tãblițe?

199. Se aflã în ținutulũ de acolo vre-unũ satũ cu numirea de:

— Cornesci?

— Drãmbãri?

— Buciumĩ?

— Buciumeni?

- Cătane ?
- Călărași ?
- Roșiori ?
- și ce spune poporul despre satele aceste ?

200. Se vorbesce ceva pe acolo, că o-dată în vechime stégulă militariloră sē fi fostū în formă de bălaurū ?

201. Ce vorbesce pe acolo poporulă despre pajură ?
— se socotesce cum-va pajura ca o pasēre sfântă ?

202. Pe unde este obiceiulă, ca țeranii sē împărțescă timpulă noptii după străji ?

- și câte străji sunt într'o nópte ?

203. Ce felū de versurī orī cântece bētrâne ostășesci se audū pe acolo în gura poporului ? (Referentulă este rugatū sē ne comunice astū-felū de cântece, fie câtū de scurte.)

IX.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

204. Cum se numescū pe sine ómenii din ținutulă de acolo ?

205. Ce numiri satirice întrebuintēză ómenii de acolo pentru locuitorii din ținuturile vecine ? D. e. Moți, Mocani, Bufeni, Frātuți, Tuțueni, séu altū cumva ?

206. Ce felū de locuitorī se înțelegū pe acolo sub numele de :

- Daci ?
- Decieni (Dicieni) ?
- Gugani ?
- Cojani ?

207. Cum numesce poporulă ținutulă de acolo ? D. e. țera Oltului, țera Hațegului, etc.

208. Sunt cunoscute la poporulă de acolo numirile de :

- Ardélū ?
- Tēra-românescă ?
- Moldova ?
- Bucovina ?
- Tēra-ungurescă ?
- Bănatū ?
- Tēra bulgărescă ?

- Țera serbescă?
- » leșescă?
- » rusescă?
- cum Țicu ómenii pe acolo în vorbire: ne ducem în «Ardélú», ori ne ducem «peste munte», ne ducem «în haia țéră?»

209. Ce spune poporul, ce nume au mai avut în vechime:

- Țera-Ardélului?
- Țera-románescă?
- și Moldova?

210. Ce spuneau bătrânii, ce fel de popor au fost în vechime în număr mai mare pe fața pământului?

211. Ce se vorbește, până unde se întindea în vechime pământul locuit de Români?

— și anume pe unde se mai spune, că au fost în vechime popor românesc?

212. Se aude cum-va pe acolo povestind poporul de o țară cu numele de:

- Dacia?
- Gepidia?
- Gothia?
- Hunia?
- Romania (cu a nu cu â)?

213. La ce ținut i mai Țice poporul pe acolo Vlachia ori Țera-románescă? (NB. Afară de Țera-románescă dela nordul Dunărei de jos).

214. In ce sate séu ținuturi locuitorii se numesc Vlachi séu Olachi?

215. Cum se numesc pe sine locuitorii români din Bulgaria și cum numesc ei ținutul locuit de dânșii?

216. Cum se numesc pe sine locuitorii români din Valea Timocului și din Valea Moravei, și cum numesc ei ținutul, în care locuesc?

217. Cum pronunță poporul de acolo numele orașelor din apropiere? D. e.

- Argeșu ori Ardieșu?
- Rușava ori Orșova?
- Sebeșu ori Caransebeșu?
- Brașeu ori Brașov?
- Abrud ori Avrud? séu Baiă de Abrud?
- Sibiu ori Sibiniu?

— Aiudă ori Aniudă etc. ?

218. Săteniî de acolo când vorbescă de oraşulă din apropiere, i dîcă cum-va pe nume, d. e. Câmpulă-lungă, Argeşă, Bucurescă, Haţegă, Belgradă, ori i dîcă numai simplu «oraşă»? D. e. mă ducă la oraşă, vină dela oraşă.

219. Când se ducă ómeniî din satulă de acolo la tîrgă în oraşulă din apropiere, ca să vîndă ori să cumpere, se ducă ei în haine de sîrbătóre?

— ori în haine de lucru, de tóte şilele ?

220. In ce oraşă seú cetate de acolo spune poporulă, că ar fi fostă în vechime scaunulă unei Domniî óre-care?

221. La ce felă de casă i dîceaă mai înainte ţeraniî casă ori curte împărătéscă?

— ori curţile «conţului hăluî mare» ?

222. Se aude unde-va pe acolo în gura poporulă cuvîntulă de pagă (ori pogă) şi de vică în locă de sată ?

223. Se află pe acolo vre-ună locă, sată, oraşă ori ţinută cu terminaţiunea în dină? D. e. Segedină, Huiedină etc. ?

224. Ori cu terminaţiunea în uşă? D. e. Floruşă, Draguşă ?

225. Seú cu terminaţiunea în inţi seú enţi? D. e. Bintinţi, Mehedinţi Cernenţi etc. ?

226. Ori cu terminaţiunea în aşă? D. e. Almaşă, Slivaşă, Făgăraşă ?

227. Cu terminaţiunea în ipă? D. e. Asinipă ?

228. Se află pe acolo vre-ună munte cu numirea de :

— Caucasă ?

— Cogheonă ?

— Munţiî Şiriloră ?

— Bêtrănulă ?

229. Ce tradiţiuni are poporulă despre munţiî de acolo ?

230. Se află unde-va pe acolo vre-ună locă cu numirea de :

— Pescerea lui Traiană ?

— Délulă lui Trăiană ?

— Masa lui Trăiană ?

— Masa împăratului ?

— Fântána împăratului ?

— Birtulă împăratului ?

— Scaună (Scaune) ?

— Scaunulă Domnului ?

— şi pentru ce se numescă așa ?

231. Se află în munții de acolo vre-unu locu numitū:

- La comóra?
- Pivniță?
- Beciū?

232. Despre ce comori mari vorbesce poporulū, că ar fi fostū ascunse prin munții, prin pescerile, orī prin locurile de acolo?

233. Ce înțelege pe acolo poporulū sub numirile de Vértópe și de Smidă?

234. Vorbesce ceva poporulū pe acolo despre nisce munți vomitorī de focū din o țeră depărtată?

- și dacă se află în poporū ceva poesiī despre munții aceștia?

X.

235. Se află unde-va pe acolo băi vechi părăsite, anume:

- băi de aurū?
- » de argintū?
- » de aramă?
- » de fierū?
- și cum se numescū băile aceste?

236. S'aū găsitū cumva în băile de acolo urme și unelte vechi, din cari sē se pótă crede, că băile acele aū fostū lucrate și în vremea păgânescă de demultū? Anume dacă s'aū găsitū :

- stolne séū galeriī vechi?
- sghiaburi vechi pentru scursulū apei?
- päreți de stânci pârliți de focū?
- ciocane vechi?
- lampe vechi de pământū?
- litere vechi săpate în pärețiī stâncelorū, și anume ce felū de litere?

237*a*. Ce se vorbesce în poporū, s'aū găsitū vre o-dată în băile de acolo tăblițe de lemnū scobite și umplute cu céră, pe cari tăblițe scieaū în vremea păgânescă ómenii cu stilulū (séū cu unū instrumentū ascuțitū la unū capū și latū la altulū)?

- se mai află cum-va pe la cine-va astū-felū de tăblițe?

237*b*. Se află pe acolo vre unū locū orī satū numitū:

- Rudă?

- Rudăria ?
- Scorobaiă ?
- Certeșu ?
- Fodină ?
- Homorū ?
- Homorodū ?

— Baiă împăratéscă ?

— ce înțelege poporul sub numirile aceste ?

— și dacă se află în locurile aceste urme de băi vechi, de aurū de argintū, de aramă ori de fierū !

238. Ce înțelege acolo poporul sub cuvântul de baiă (sėu baniă) ?

— se înțelegū cum-va sub numirea acėsta numai săpăturile făcute în pământū pentru scóterea metalelorū ?

— ori se înțelegū cum-va și locurile de scăldă în apă minerală ?

239. Ȋice pe undeva poporul la aurū: abrutū, obrutū sėu crișū ?

240. Se vorbesce ceva, că în vechime băile de acolo se lucrau cu ómenī cumpėrațī (robī) ?

— ori cu ómenī trimișī în pedėpsă din partea judecătīi, ca sė lucre la băi ?

241. Ce se vorbesce, în care orașū era în vechime «cămara» sėu deregătoria cea mai înaltă a băiășagurilorū de acolo ?

242. (Intrebare specială pentru Transilvania). Ce spune poporulū, care a fostū în vechime orașulū mai de frunte alū baiășagurilorū de aurū, Abrudulū ori Roșia, sėu Slagna ?

243. Ce se vorbesce, când veniaū în vechime dușmaniī asupra baiășagurilorū de acolo, ce făceau proprietariī și cei-l'alți ómenī de la băile de acolo, unde se retrăgeau dīnșīi cu familiile și cu averile lorū ?

— aveaū ei vre o cetate în apropiere, și erau acolo cătane pentru apărarea lorū ?

244. Ce spunū bătrāniī, ce felū de ómenī, ori împėrațī, au începutū în vechime sė lucre mai āntāiū în băile de acolo ?

245. Se vorbesce ceva, că în vechime s'ar fi bătutū unde-va bani pe acolo, și dacă s'a găsitū pe acolo vre-o pecėte de bani vechi ?

246. Ce spunū bătrāniī, din cari riiri se spēla acolo aurulū în vechime, și dacă se mai spală și astăđi ?

247. Ce felū de ómenī suntū aceia, cari se ocupă pe acolo cu spēlatulū aurulū ?

— sunt ei Romāni sėu altū-felū de némū ?

248. Ce se înțelege pe acolo sub numele de Rudari ?

- Aurari?
- Slătari?
- și Băieși?

249. Cum se spală pe acolo aurul din năsipul rîurilor? (Referentul este rugat să descrie aici întreaga procedură acésta).

250. Cuî erau anume supuși în vechime ómenii, cari spélaú aurul din rîurile de acolo?

— erau ei supuși Domnilorú séú Dómnelorú, împérașilorú séú împérašeselorú?

251. Era cum-va obiceiulú, că ómenii aceștia se facă la o ȓi anu- mită vre-unú darú împératului, séú împérašesei, Domnului séú Dómeii?

252. Ce dări plătiaú ei în vechime pentru meseria lorú?

— și ce felú de scutiri aveau?

253. Unde schimbaú ómenii aceștia aurulú, care-lú culegeaú dînșii din năsipulú rîurilorú?

254. Se povestese ceva în poporulú de acolo, despre o lánă de aurú, păđită de unú bálaurú, și pe care a furat'o unú vitézú óre-care?

255. Ce serbătóre particulará aú băieșii de acolo și cu ce felú de ceremonii și petreșeri serbézá dînșii, diua acésta?

256. Ce sfântú anume ținú băiașii de acolo, ca sé aibă norocú la băi, și sé nu li se întémplesse vre-o nefericire cândú lucrézá prin băi?

257. Ce cuvinte anume rostescú băiașii când se rógă către Dumneșeú, ori către sfântulú, ori ȓina báilorú, ca sé le dée sănătate, ajutoriú la lucrările lorú, și sé-í feréscă de primejdií?

258. Ce cuvinte particulare aú băiașii de acolo pentru diferitele stolne séú subterane din băi?

— pentru instrumentele cu cari lucrá?

— pentru pietrele în cari găsescú aurú, argintú, aramă ori fierú?

— pentru drepturile și obligámentele lorú?

259. Aveau cum-va în vechime lucrătorii báilorú de acolo vre-o societate între dînșii pentru anumite scopuri, și în deosebí pentru ajutorare în casuri de bóle și de înmorméntări?

260. Se aflá pe acolo vre-unú locú, vre-unú satú séú orașú cu numele de Ocnă, Ognă séú Omnă?

261. Ce înțelege poporulú pe acolo sub numele de Ocnă?

— înțelege cum-va sub numirea acésta numai sápáaturile făcute în páméntú pentru scóterea holovanilorú de sare?

— séú a pietrilorú de metalú?

— ori se înțelegú cumva și isvórele și bálșile de apă mineralá?

262. Se întrebuintează cum-va pe acolo cuvântul «A cană», în loc de Ocnă?

263. Ce spuneau bătrânii, cum se lucrau în vechime ocnele de acolo, cu ómenii tocmiți de bună voiă?

— orii cu ómenii osândiți de judecată la muncă silnică?

264. Ce vorbesc băieșii pe acolo, este ceva deosebire între modul cum se lucrau în vechime băile de metal și ocnele de sare, și între modul cum se lucrăză astăzi, și care este deosebirea?

265. Ce se vorbește pe acolo, unde erau în vechime ocnele cele mai mari din țără?

— unde erau măgaziile cele mai mari de sare?

— unde era deregătoria mai înaltă a ocnelor?

266. (Intrebare specială pentru Transilvania). Carii ocne au fost acolo mai mari în vechime?

— cele de la Uioara seú cele de la Turda?

— nu se vorbește cum-va se fi fost ocne de sare seú vre-unú isvorú de apă sărată și la Slagna?

267. Ce se vorbește, ce felú de ómenii au începutú mai ántáiú se lucreze în ocnele de acolo?

268. Se află pe acolo vre-unú locú, vre-unú satú, baiă, părăú, orii baltă, cu numirea de:

— Slatină?

— Slotnă?

— Bachnă?

— Bochnă?

— și dacá se află pe acolo urme de ocne vechi orii isvóre de apă sărată?

269. Cum se numescú în generalú pe acolo isvórele de apă sărată?

270. Câte clase de lucrători se află la ocne, și cum se numescú clasele aceste?

271. Ce felú de obiceiuri deosebite au ómenii, carii lucrăză în ocne?

272. Ce felú de praznicú ținú ei în anú?

273. Ce sfântú seú đină credú ei, că are putere peste ocne?

274. Ce cuvinte particulare întrebuintează lucrătorii din ocne cu privire la lucrările lorú?

275. Ce se vorbește, în ce țări anume se transporta în vechime sarea din ocnele de acolo?

276. Cum se făcea în vechime transportulú sărei?

- pe apă cu luntrile și corăbiile?
- ori pe uscat cu carele și cu cai?

277. Ce organizare aveau în vechime ómenii, cari se ocupaú cu transportulú sárei?

- aveau ei vre o cápetenie?

278. Ce obiceiuri aveau dínșii, și dacá mai ținú obiceiurile aceste și astázi?

279. Se aflá cum-va pe acolo vre-unú munte ori délú numitú «Marmure?»

- și dacá se gásegú acolo pietrii táiate și alte urme, cá în vechime se scotea marmure de acolo?

280. Se aflá cum-va pe acolo vre-unú locú, vre-unú satú, ori apă cu numele de Topliță?

- ce se înțelege pe acolo sub numirea acésta?
- se aflá cum-va acolo isvóre de apă caldă și urme de scáldători vechi?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

XI.

281. Se aflá cum-va pe acolo vre-unú șanțú mare cu numirea de:

- Valea Troianului?
- Șanțulú Romanilorú?
- Bradă?
- Brasda lui Novacú?
- » Cocosului?
- Ogașulú Dimonului?
- Dára bálaurului?
- Șanțulú dracului?
- séú cu altá numire óre-care?

- și ce spuneáú ómenii bétráni, cine a făcutú șanțulú acesta?

282. De unde începe și prin ce comune trece șanțulú acesta?

- câtú este de adáncú?

283. In care parte este aruncatú páméntulú?

284. Se védú urme de drumú vechiú pe fundulú șanțului?

- ori pe muchea páméntului aruncatú afará?

285. S'áú gásitú în șanțulú acesta bani vechi?

- urme de ziduri vechi?

— ori pământu arsü ?

286. Se află cum va pe linia șanțului urme de întărituri séu de straje vechi făcute în 4 colțuri ?

— și dacă întăriturile aceste sunt întru asemenea depărtate unele de altele ?

287. Ce părere au țeraniî de acolo despre șanțulü acesta ?

— a fostü făcutü cumva pentru drumuri ?

— ca graniță de hotarü ?

— ori numai ca unü șanțü de apărare ?

288. Se vorbește ceva pe acolo despre nisce viteji cu numele de Novacü și Iorgovanü ?

289. De unde erau ómenii aceștia și ce vitejiî mari spune poporulü, că au făcutü dinșii ?

290. Ce însemnare mai are cuvântulü «novacü» în limba poporului de acolo ?

291. Se vorbește ceva pe acolo despre unü bălaurü mare ?

— de unde a eșitü bălaurulü acesta și cine l'a ucisü ?

BCU Cluj / Central University Library Cluj

XII.

292. Cum rostesse anume poporulü numele rîurilorü de acolo ? D. e.

— Tiriormanü séu Tiliormanü ?

— Argeșü séu Ardieșü ?

— Cibirü séu Ţibirü ?

— Ampoiü séu Ompoiü ? (In casü dacă vre-unü riü pe acolo are dóuë numiri popolare, se se însemne améndouë).

293. (Intrebare specială pentru țera Hațegului) Se află pe acolo vre-unü riü, pâraü, ori fântână cu numele de Sargeția ?

294. Ce tradițiuni séu povești spune poporulü despre rîurile de acolo ?

295. Se vorbește ceva, că o dómnă séu împărătésă óre-care s'ar fi înecatü când-va în apa de acolo ?

296. Se aude pe acolo în gura poporului pomenindu-se rîurile:

— Dunărea ?

— Tisa ?

— Crișurile ?

— Someșele ?

— Arieșulü ?

- Mureşul ?
- Târnavele ?
- Timişul ?
- Jiul ?
- Oltul ?
- Siretul ?
- Prutul ?
- Nistrul ?
- ori dacă vorbeşte cum-va poporul despre alte râuri mai depărtate, şi cari nu se află în ţerile locuite de Români ?

297. Se joră pe acolo cineva pe Dunăre, ori pe alte râuri mai mari ?

298. Cum numesc pescarii de acolo, ori alţi oameni, diferitele guri :

- ale Dunărei ?
- » Tisei ?
- » Mureşului ?
- » Oltului ?
- » Siretului ?
- » Prutului ?
- şi ale Nistrului ?

299. Intrebuinţază pe acolo poporul cuvântul «stie» cu însemnare de gură de riu ?

300. Cum se numesc pe acolo oamenii, cari transportă pe călători cu poduri umblătore, de la ună ţermure la altul ?

301. Ce înţelege pe acolo poporul sub numirea de vad, brudă, brudină ?

302. Se vorbeşte ceva, că în vechime umblău oamenii cu luntri şi cu plute pe râurile de acolo ?

— şi dacă s'au găsit în apele de acolo ceva rămăşiţe de luntri vechi ?

303. Se află pe acolo săpături făcute de oamenii din vechime, ca să împreune două seş mai multe râuri pe o singură albie ?

304. Ce fel de râuri se numesc pe acolo «gârle» ?

— şi ce deosebire este între gârlă, riu şi pârâu ?

305. Se află pe acolo paturi seş albi vechi făcute de mână omenească, ca să ducă o parte din riu pe la oraşe şi locuri lipsite de apă ?

— şi cum se numeşte albia acesta ?

306. Ce înţelege poporul p'acolo sub numele de Ogaş ?

307. Se află pe acolo vre-o cetă de plutaşi, de luntraşi seş de hăiăuşi ?

308. Formează oamenii aceştia sate, ori cătune anumite ?

— ce organisare au ?

- și cum se numescă căpeteniile lor?
309. Cum era acolo obiceiul în vechime, se trăgeau luntrile pe riuri în sus cu ómenî, cu boî, orî cu caî?
310. Se află pe acolo luntriî făcute dintr'unú singurú lemnú pentru transportulú ómenilorú de la unú țermure la altulú?
— și câți ómenî încapú de regulă în o astú-felú de luntre?
311. Ce cuvinte particulare au luntrașii, plutașii și hăiașii de acolo pentru diferite lucruri, ce privescú meseria seú ocupațiunea lorú?
312. Ce prasnicú anume ținú în anú plutașii și luntrașii de acolo?
— și ce felú de obiceiurî particulare au dînșii la prasniculú acesta?
313. Ce rugăciunî seú cuvinte rostescú ei când plécă cu transporturî pe apă?
314. Ce spunú bătrânii, se tăiaú în vechime lemne din munții de acolo pentru facerea corăbiilorú de mare?
— și pe ce apă se transportau lemnele aceste?
315. Cum se numescú pe acolo diferitele trunchiurî de lemne, carî se taie pentru corăbiî?
316. Cum ȃice poporulú pe acolo la Marea négră?
317. Ce spune poporulú despre bălțile și lacurile de acolo?
318. Se vorbesce ceva, că o-dată se ascundeaú ómenii prin bălțile și stufurile de acolo de frica dușmanilorú?
— seú că arú fi peritú prin bălțile de acolo trupe și împérați?
319. Se află pe acolo vre-o apă curgátore cu terminațiunea în bach, bocú seú bócă? D. e. Beșimbach, Glâmbocú, Glâmbócă.
320. Se află pe acolo vre-unú riú cu numele de Bistra orî Bistrița?
— și ce înțelege pe acolo poporulú sub numirile aceste?
321. Se află pe acolo vre o cétá de pescari?
- și ce organizare au dînșii?
322. Ce prasnicú mare ținú pescariî în anú?
— și ce rugăciunî seú cuvinte rostescú dînșii, când plécă se prinđă pesce?

XIII.

323. Ce spunú bătrânii, ce felú de popóre seú limbî păgâne, au călcatú în vechime țerile aceste și au făcutú réu Românilorú?

324. Se vorbește ceva pe acolo în popor despre o pustiire mare și grósnică a țerei, anume, că o-dată satele și orașele de acolo se fi fost arse, dărîmate și asemenate cu pămîntul?

325. Ce spun bîtrîni despre satele de acolo numite:

- Arși ?
- Pârliți ?
- Speriați ?
- Vaidei ?
- Risipiți ?
- Adunați ?
- și pentru ce se numesc așa ?

326. Se vorbește ceva pe acolo, că a fost o-dată împușinarea lumii, în cîtu de abia se întîlnia om cu om ?

- și din ce pricină se împușinase așa tare lumea ?

327. Cînd venia limbă păgîne în țeră, ce făceau ómenii de acolo, unde fugeau dînșii cu familiile și cu averile lor ?

328. Spunea bîtrîni, că o-dată s' fi venit pe acolo niscepopóre s' limbă păgîne cu numele de:

- Goți (Guți) ?
- Gotini (Gutini) ? Cluj / Central University Library Cluj
- Godini (Godeni) ?
- Ostrogoți ?
- Visigoți ?
- Vandali (Vanduli) ?
- Gepidi ?
- Eruli ?
- Schiți ?
- Borani ?
- Taifali ?
- Victofali ?
- Carpi (Carpiani) ?
- Astingi (Astringi) ?
- Silingi ?
- Hermunduri ?
- Bastarni ?
- Tăuți ?
- Roxolani ?
- Cemandri ?
- Longobardi ?
- Alanii ?

— ori dacă se află pe acolo vre-unu satū, cătunū, ori munte cu numiri asemenate?

329. Se vorbesce ceva pe acolo, că în vechime Româniî sē fi fostū supuși păgânilorū, și anume ce felū de păgâni erau aceia?

330. Se vorbesce ceva în poporū, că o-datā sē fi stăpânitū Nemțiî ținutulū de acolo?

331. Ce felū de Nemțiî erau aceia?

— creștinî séu păgâni?

— aveau ei cetăți?

— unde era scaunulū domniei lorū?

— cum trăiaū?

— și ce s'a întemplatū cu ei?

332. Se află cum-va pe acolo vre-unu satū ori locū numitū:

— Craiū?

— Crăiță?

— Crăiesc?

— Muntele Craiului?

— Pétra Craiului?

— Fântâna Crăieseî?

— și pentru ce se numescū așa?

333. Se află cum-va pe acolo vre-unu satū ori locū cu numirea de:

— Nemți?

— Totesci?

— Tăuți?

— Gotesci?

— Godinesci?

334. Se află pe acolo vre-unu satū ori munte cu numele de Bo-deanū ori Godeanū?

— și ce se vorbesce despre satulū ori muntele acesta?

335. Se află în ținutulū de acolo vre-unu satū unde ómenii de comunū sē aibă o statură naltă, unū corpū mare, părū roșu-înflă-căratū, și ochi vineți?

336. Ce cuvinte nemțesci se află în limba țeranilorū români de acolo?

337. Intrebuințeză pe acolo poporulū cuvintele de:

— arimanū?

— ghiaburū?

— gaiū?

— sala séu șală?

— scabinū?

- și ce însemnare au?
338. Se află la țărani români de acolo nume ori conume nemțești?
339. Nume ori conume terminate în riche? D. e. Vetriche etc.
340. Nume ori conume terminate în buru? D. e. Brandiburu etc.
341. Nume ori conume terminate în fredu séu fridü? D. e. Amalafridü etc.
342. Ori terminate în miru? D. e. Stanimiru, Tatomirü etc.
343. Nume ori conume terminate în mundu séu mutü? D. e. Torismundü séu Torismutü.
344. Nume ori conume terminate în manü? D. e. Gocimanü, Telmanü, Petrimanü etc.
345. Nume ori conume, cari se rostescü de poporu cu H la începutü? D. e. Hampu, Hoarstü, Haneșü, Hențü etc..
346. Se află cum-va la țărani de acolo numele ori conumele de Varvarü și Dușmanü?
347. Ori dacă se află pe acolo vre-unü satü cu numele de Varvari, Dușmanü?
348. Se povestesc ceva de bătrâni, că o-datä ar fi venitü peste țera acësta nisce ómeni scurți, negricioși, urți, cu nasulü turtitü, cu fața brăsdată cu ferulü arsü, și cum se numiaü ómenii acëstia?
349. Se află cum-va pe acolo vre-unü locü, vre-unü satü, cetate ori drumü cu numele de Hunie?
350. Se află cum-va la țărani de acolo numele ori conumele de Hunü?
351. Se povestesc ceva pe acolo despre nisce crai cu numele de:
— Atila (Ațelü, Ețelü séu Hețelü)?
— Alarichü?
— Bäianü?
352. Se vorbesc ceva, că în șesurile Țării-unguresci ar fi fostü undeva scaunulü de domnie alü unü craiü, și anume în ce locü?
353. Ce spune poporulü pe acolo despre Domnulü De-róuä?
354. Ce vorbescü Români despre ómenii, cari locuescü pe pusele Țerei-unguresci?
— despre ómenii, cari locuescü în munți de méjă-nópte ai Ungariei?
— și despre ómenii, cari locuescü dincolo de Nistru?
355. Se află acolo în limba poporului cuvintele strava și camü?
— și ce însemnare au?

356. Spuneaŭ ceva beŭtrâniŭ despre nisce ómeni cu numele de Slăveni?

— Vineŭiŭ?

— orŭ Anŭiŭ?

357. Se află cum-va pe acolo vre-unŭ satŭ, orŭ locŭ, cu numele de Slăveni?

— Vênăta orŭ Vineŭiŭ?

358. Se vorbeŭce ceva, că în vechime ómeniŭ din unele sate de pe acolo sê fi purtatŭ haine vinete (albastre orŭ mohorŭite)?

359. In ce satŭ anume pe acolo se găsescŭ ómeniŭ mai rêŭ îmbrăcaŭi, sdrenŭoŭŭŭ, peteciŭiŭ, murdarŭi ŭ cerŭitorŭi?

360. Ce legŭ págânesciŭ spune poporulŭ, că aŭ fost odată în țera acêsta.

361. Ce satire saŭ cuvinte de batjocură are poporulŭ de acolo despre Nemŭiŭ ŭ despre Slavi (Slovaciŭ, Rutenŭi, Poloniŭ, Ruŭi etc.)?

XIV.

362. Ce înŭtelege poporulŭ pe acolo sub cuvintele de:

— têrgŭ?

— têrgŭ de țeră?

— bulciu (bâlcŭiŭ)?

— ŭ iarmarocŭ?

363. In ce ŭi anume se face têrgulŭ de sêptemână în oraŭulŭ sêŭ în comunele de acolo?

364. Cum mai ŭice poporulŭ pe acolo la têrgulŭ de sêptemână?
D. e. mărturie, ŭ cum?

365. Ce têrguri mariŭ spuneaŭ beŭtrâniŭ, că se făceaŭ în vechime în ŭinutulŭ de acolo?

— ŭ câte ŭile țineaŭ têrgurile aceŭta?

366. Veniaŭ cum-va la têrgurile aceŭta ŭ ómeniŭ străiniŭ din alte țeriŭ?

XV.

367. Despre ce felŭ de împêraŭi ŭ împêrătese vorbescŭ țeraniŭ de acolo?

368. Ce spune poporul, unde au locuit împărații aceștia și ce fel de lucruri mari au făcut dânsii ?

369. Se vorbește ceva în popor, că odată ar fi umblat pe acolo împăratul Constantin și împărătesele Elena și Irina ?

370. Se vorbește ceva, că în vechime se ar fi ridicat din ținutul de acolo un crai s'eu împărat ore-care și cum se numia ?

371. Se vorbește pe acolo ceva în popor despre nisce împărați cu numele de:

— Dioclețian ?

— Maximian ?

— Galerie ?

— Maximin ?

— Licinie ?

— Iulian ?

— Valente ?

— Valentinian ?

— Teodosie ?

— Arcadie ?

— Marcian ?

— Anastasie ?

— Justinian ?

— Justin ?

— Mauriciu ?

— orî de alți împărați cu nume asemănate ?

372. Despre ce viteji mari vorbește poporul pe acolo ?

373. Ce se vorbește pe acolo despre Marcul vitézul, de unde era Marcul acesta ?

— fost'a el împărat, crai orî numai vitéz ?

— și cu cine s'a bătut ?

374. Se află pe acolo vre-o cetate numită cetatea Marcului ? (Referențulu este rugat să comunice aici întręga legendă orî balada, ce se află pe acolo despre Marcul vitézul.)

375. Se vorbește ceva pe acolo despre nisce viteji cu numele de:

— Buhă ?

— Găină :

— Velisarie ?

— Buzea ?

— Vitalian ?

— Baba ?

— Ascan ?

— Aigan ?

- Suta ?
- Sunică ?
- Bărbatū ?
- Gruia ?
- Corbea ?
- orî despre alți viteji óre-carî ?

376. Vorbescū ceva bătrâniî, că în vechime Românii erau scriși la dóuē Porți mari ?

- și ce înțelegeau bătrâniî sub numirea de Pórtă mare ?

XVI.

377. Se află pe acolo vre-unū satū, în care ómenii se vorbescă o limbă mai deosebită de cum o vorbescū alți Români ?

- și prin ce anume se deosibesce limba lorū de limba românescă cunoscută ?

378. Se află pe acolo vre-unū satū, în care ómenii se vorbescă o limbă șisăvită, anume:

cu *te* și cu *ți* în locū de *ce* și *ci* ?

D. e. *țeriū* în locū de *ceriū* ;

ținți » » » *cinci*.

cu *s* în locū de *ș* ?

D. e. *sasă* în locū de *șasă* ;

septe » » » *șapte* ;

séuă » » » *șeuă*.

cu *z* în locū de *j* ?

D. e. *zocū* în locū de *jocū* ;

zosă » » » *josă*.

- și cum se numesce limba acéstă șisăvită ?

379. Vorbesce pe acolo poporulū cu *r* în locū de *n*, când consonanta acéstă din urmă se află între dóuē vocale.

D. e. *păre* în locū de *pâne* ;

irimă » » » *inimă* ;

lură » » » *lună*.

- orî dacă se află pe acolo la cine-va vre-o carte vechiă scrisă cu mâna, în care unele cuvinte se fie scrise cu *r* în locū de *n* ?

380. Cum rostescă țărani pe acolo cuvintele următoare:

călcâniū orî *călcâiū*?

ântâniū „ *ântâiū*?

cuniū „ *cuiū*?

vinie „ *vie*?

puni (2 pers. sing. Pres. ind.) orî *pui*?

țini (2 pers. sing. Pres. ind.) » *ți*?

381. Cum rostescă poporul pe acolo silabele *che* și *chi*? D. e. în cuvintele următoare:

ureche, *uretie* orî *urce*?

genunche, *genunție* » *genunce*?

ochi, *oti* » *oci*?

382. Vorbesce pe unde-va poporul cu *cl* în loc de *ch*? D. e. ȕice pe unde-va:

urecliă în loc de *ureche*?

clemă „ „ „ *chiemă*?

383. In ce satū orî ținutū țărani rostescă pe *ce* și pe *ci* într'o formă sibilată cam ca *șe* și *și*?

D. e. *șeriū* în loc de *ceriū*;

șinși „ „ „ *cinci*.

384. In ce ținutū silaba *bi* se pronunță *ghi*?

D. e. *ghine* în loc de *bine*?

împodoghi „ „ „ *împodobi*?

corghî „ „ „ *corbî*?

385. Poporul schimbă cum-va pe acolo pe *f* în *h* înainte de *i* său e muiatū?

— anume cum rostescă poporul pe acolo cuvintele următoare:

să fie său *să hie*?

fiară „ *hiară*?

fierbinte „ *hierbinte*?

386. Cum ȕice poporul pe acolo:

piele, *chiele* orî *pșele*?

piatră, *chiatră* „ *pșiatră*?

pită, *chită* „ *pșită*?

387. Pe unde poporul, în unele casuri, mōie de jumătate în vorbire consonantele *d*, *g*, *n*, și *t*? ȕicendū:

D. e. *die* în loc de *de*;

nienie „ „ „ *nene*;

punie „ „ „ *pune*;

tietie „ „ „ *tete*;

tōtie „ „ „ *tōte*.

388. Cum rostescce poporulū pe acolo cuvintele următoare:

viață orī *jiată*, *iață* sēu *ghiață*?

vită » *jită*, *ită* » *ghită*?

vițelū » *jițelū*, *ițelū* » *ghițelū*?

vină » *jină*, *ină* » *ghină*?

389. Cum ȃice poporulū pe acolo :

vulpe orī *hulpe*?

volbură » *holbură*?

vuiesce » *huiesce*?

390. Se află pe acolo vre-unū satū în care ómenii sē vorbēscă mai multū cu *a* în locū de *ă*?

D. e. *batatura* în locū de *bătătură*;

legatura » » » *legătură*.

391. Cum vorbește poporulū pe acolo, mai multū cu perfectulū simplu orī cu perfectulū compusū?

D. e. *lucraī* orī *am lucratū*?

araī » *am aratū*?

sēmēnaī » *am sēmēnatū*?

secerai » *am seceratū*?

392. In ce sate se vorbește pe acolo cu *tu* în locū de *domnia-ta*, orī cu *voi* în locū de *domnia-ta*, chiar când vorbitoriulū se adresēză către o singurā persónă?

393. Ce cuvinte și forme vechi mai puțin cunoscute în alte părți întrebuintēză poporulū pe acolo?

394. Se aude pe acolo în limba poporului cuvēntulū rigă?

— și ce însemnare are?

395. Ce versuri, rugăciuni, orī cuvinte neînțelese rostescū copiii pe acolo când se jócă?

396. Ce cuvinte romānescē, se află în limba națiunilorū străine de pe acolo?

